

PM 2021:05

Coronapandemins effekter på försörjningen av importerade insatsvaror och åtgärder för att minska sårbarheten

En enkätundersökning i samarbete med Svenskt Näringsliv

Sammanfattning

En delstudie i ramprojektet Avtagande globalisering – näringslivets anpassning till risker i den globala ekonomin. Vilken roll har näringspolitiken?

Dnr: 2020/178

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Studentplan 3, 831 40 Östersund

Telefon: 010 447 44 00

E-post: info@tillvaxtanalys.se

www.tillvaxtanalys.se

För ytterligare information kontakta: Håkan Nordström

Telefon: 010-447 44 48

E-post: hakan.nordstrom@tillvaxtanalys.se

Förord

Tillväxtanalys har regeringens uppdrag att analysera och utvärdera statens insatser för att stärka Sveriges tillväxt och näringslivsutveckling. Syftet med den kunskap som vi utvecklar är att den ska användas för att effektivisera, ompröva och utveckla politiken. Vi utvecklar även analys- och utvärderingsmetoder.

Hur nationellt politiskt fattade beslut bidrar till hållbar tillväxt kräver djuplodande analyser och utvärderingar utifrån flera perspektiv. I vår årligt uppdaterade analys- och utvärderingsplan presenterar vi våra ramprojekt. Det är tvååriga projekt där vi belyser en politiskt relevant frågeställning utifrån olika perspektiv. Under projekts gång publicerar vi fortlöpande delstudier. Våra slutsatser och rekommendationer sammanfattar vi i en avslutande ramprojektrapport.

Det här är en delstudie som ingår i ramprojektet "Avtagande globalisering – näringslivets anpassning till risker i den globala ekonomin. Vilken roll har näringspolitiken?". Studien är skriven av Håkan Nordström (projektledare), Agnes Elfving och Elsa Nilsson.

Ett varmt tack till Svenskt Näringsliv som låtit oss använda deras företagspanel för att samla in data. Analysen är vår egen och delas inte nödvändigtvis av Svenskt Näringsliv.

Östersund mars 2021

Peter Frykblom, avdelningschef, Internationalisering och strukturomvandling vid
Tillväxtanalys

Innehållsförteckning

Förord	2
Sammanfattning	4
Summary	5
1. Inledning.....	6
2. Enkäten	8
3. Utländska leverantörer	11
3.1 Bransch och företagsstorlek	11
3.2 De största leverantörsregionerna.....	12
4. Störningar under coronapandemin.....	16
4.1 Vilka drabbades?.....	16
4.2 Typ av störningar.....	19
5. Åtgärder.....	22
5.1 Åtgärder för att minska sårbarheten	22
5.2 Sambandet mellan störning och åtgärd	26
6. Statens roll	28
7. Reflektioner	29
Referenslista.....	30

Sammanfattning

Under coronapandemins första skede fick många företag problem med försörjningen av insatsvaror från andra länder och tvingades därför att dra ner på produktionen under en kortare eller längre tid. Nedstängningarna började i mars 2020 och var som störst mellan april och juli enligt statistiken över antalet korttidspermitterade personer. Utöver störningar i leveranskedjorna drabbades många branscher av ett kraftigt fall i efterfrågan, särskilt i branscher som är beroende av att människor kan resa och mötas utan några restriktioner. I denna rapport ska vi titta på de förstnämnda problemen och vilka åtgärder som har vidtagits för att minska risken för framtida störningar.

Rapporten bygger på en enkätundersökning som Tillväxtanalys har gjort i samverkan med Svenskt Näringsliv, som lätit oss använda deras företagspanel för att samla in data. Antalet svarande på enkäten var 3441 företag, varav 1686 företag (49 procent) använde utländska leverantörer och därför fick svara på några följdfrågor. Det visade sig att 69,5 procent av företagen som använder utländska leverantörer hade haft leveranstörningar under någon period av pandemin. För 30,6 procent av dessa företag var störningarna bara tillfälliga medan 62,6 procent hade fortsatt vissa problem och 6,8 procent fortsatt stora problem i november när enkäten genomfördes. De vanligaste problemen är (var) längre leveranstider, brist på insatsvaror, högre priser samt hinder för personalens rörlighet. Vissa branscher hade även fått acceptera lägre kvalitet på grund av bristsituationen på världsmarknaden, särskilt i sjukvården under pandemins första fas.

I den efterföljande frågan fick företagen redogöra för vilka åtgärder de hade vidtagit eller planerat för att minska sårbarheten för framtida störningar. De vanligaste åtgärderna var att öka lagerhållningen, sprida inköpen över fler leverantörer och länder, samt att öka inköpen i Sverige och EU/EFTA-området. Bara en liten andel av företagen planerar att flytta hem produktion till Sverige för att öka leveranssäkerheten. De mest proaktiva företagen är de som drabbats hårdast av pandemin där tre fjärdedelar har vidtagit eller planerat någon åtgärd jämfört med en fjärdedel för de som inte har haft några problem.

I en sista fråga erbjöds företagen att ge sin syn på vad staten kan göra för att minska företagets sårbarhet för framtida störningar i handeln. Svaren delades in i nio grupper utifrån olika teman som togs upp i fritextsvaren. De tre första grupperna menade att statens viktigaste roll är att hålla marknaderna öppna och att främja frihandel. Dessutom efterfrågas en större samordning av krisåtgärderna inom EU och att den inre marknaden hålls öppen. Den fjärde gruppen betonade vikten av ökad krisberedskap. En femte grupp ansåg att staten ska köpa svenskt och uppmuntra inhemsk produktion. En sjätte grupp betonade vikten av mer stöd i kristider och att dessa omgärdas av mindre byråkrati och betalas ut snabbare. En sjunde grupp ansåg att staten ska fokusera på långsiktiga åtgärder för att stärka näringslivet och för att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden. Därigenom skulle behovet av krisåtgärder minska. En åttonde grupp uttryckte allmän frustration över hur krisen har hanterats, medan den sista gruppen menade att staten inte kan göra så mycket åt riskerna i den internationella handeln.

Rapporten ger inga policyrekommendationer. Syftet är enbart att ta fram kunskap om leveranstörningarna under pandemins första år och vilka åtgärder som har vidtagits eller planerats för att minska sårbarheten i framtiden.

Summary

During the first stage of the corona pandemic, many companies faced disruptions in their international supply chains and had to suspend operations for some time. The problems began in March 2020 and were greatest between April and July, according to the statistics on temporary laid-off workers. In addition to supply disruptions, many industries suffered a sharp drop in demand, especially those that depend on people being able to travel and meet without restrictions. This report focuses on the first set of problems and the measures taken to reduce the risk of future disruptions.

The report is based on a survey done in collaboration with the Confederation of Swedish Enterprise, which has allowed us to use their enterprise panel to collect data. The number of respondents to the survey was 3441 companies, of which 1686 companies (49 percent) used foreign suppliers and therefore were asked some follow-up questions. It turned out that 69.5 percent of the companies that use foreign suppliers had had supply disruptions during some period of the pandemic. For 30.6 percent of these companies, the problems were temporary, but 62.6 percent still had some problems when the survey was done in November 2020 and 6.8 percent still had major problems. The most common issues are (were) longer delivery times, shortages, higher prices and obstacles to staff mobility. Some sectors had also had to accept lower quality due to the shortage on the world market, especially in the health care sector in the first phase of the pandemic.

In the subsequent question, the companies were asked if they had taken or planned any measures to reduce the vulnerability to future disruptions. The most common measures are increased inventories, spreading purchases over more suppliers and countries, and a higher share of domestic and EU / EFTA inputs. Only a small share planned to move the production home to reduce the risk of supply disruptions. The most proactive companies were those that were most affected by the pandemic, where three quarters have taken or planned some measures compared to a quarter for those who have not had any problems.

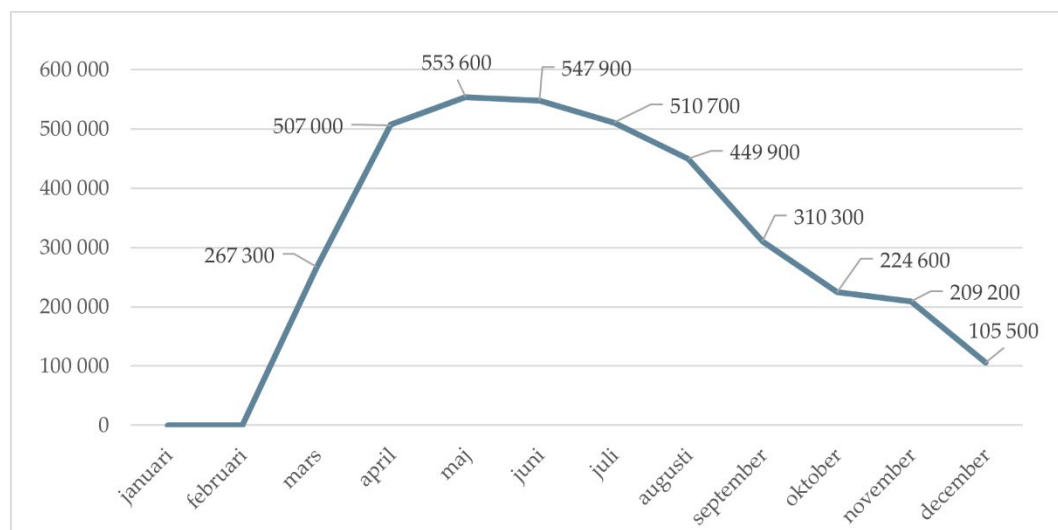
In a final question, the companies were invited to give their views on what the state can do to reduce the companies' vulnerability to future trade disruptions. The answers were divided into nine groups based on the themes in the free text answers. The first three groups said that the foremost role of the state is to keep markets open and to promote free trade. In addition, they asked for greater coordination of crisis measures within the EU and for the internal market to be open. The fourth group emphasized the importance of strengthened crisis preparedness. A fifth group said that the state should buy Swedish and encourage domestic production. A sixth group stressed the need for financial support during a crisis, less bureaucracy and expeditious disbursements. A seventh group argued that the state should focus on long-term measures to strengthen the business community and increase the flexibility in the labour market, which in turn would reduce the need for specific crisis measures. An eighth group expressed general frustration over the management of the crisis, while the final group argued that the state could not do much about the risks in international trade.

The report does offer any policy recommendations. The purpose is merely to produce knowledge about the supply disruptions during the first year of the pandemic and what measures that were taken to reduce the risk of future disruptions.

1. Inledning

Under coronapandemins första skede fick många företag problem med försörjningen av insatsvaror från andra länder och tvingades därför att dra ner på produktionen under en kortare eller längre tid. Störningarna orsakades av åtgärder som vidtogs runt om i världen för att begränsa smittspridningen. Nedstängningarna i Sverige började i mars 2020 och var som störst mellan april och juli enligt Tillväxtverkets statistik över antalet korttidspermitterade med statligt stöd (Figur 1). Ett exempel är Scania som stängde ner sina svenska och europeiska anläggningar den 25 mars under ett par veckor eftersom de saknade delar och komponenter till produktionen.¹ Utöver störningarna i leveranserna drabbades många företag även av ett kraftigt tapp i efterfrågan, särskilt i branscher som är beroende av att människor kan resa och mötas utan restriktioner.² I den här rapporten fokuserar vi på de förstnämnda problemen och vilka åtgärder som har vidtagits för att minska risken för framtida störningar.

Figur 1. Antalet korttidspermitterade med statligt stöd under coronapandemin (2020)

Källa: Tillväxtverket (1 februari 2021).

Rapporten bygger på en enkätundersökning som Tillväxtanalys har gjort i samverkan med Svenskt Näringsliv. Enkäten skickades ut den 3 november 2020 till 8 500 företag i Svenskt Näringslivs företagspanel och stängdes den 20 november. Antalet svarande på enkäten (efter en gallring av 182 företag som inte uppfyllde kriterierna) var 3441 företag, varav 1686 företag använde utländska leverantörer. Den senare gruppen ombads svara på några följdfrågor om de hade drabbats av leveranstörningar under pandemin, vilka åtgärder de hade vidtagit eller planerat för att minska sårbarheten i framtiden, och vad staten kan göra för att minska riskerna för företag som handlar med andra länder.

Enkäten kompletterar en tidigare enkät som Handelshögskolan vid Göteborgs universitet har gjort i samverkan med Almi Företagspartner AB (Fasth och Elliot, 2020). Den senare studien bygger på 859 telefonintervjuer med små och medelstora företag och undersöker

¹ <https://www.scania.com/se/sv/home/experience-scania/news-and-events/News/archive/2020/03/scania-stops-production-in-europe.html>

² Hotell och restaurang, sport, fritid och kultur, frisörer och andra personliga tjänster, etcetera.

hur de påverkades av pandemin och hur de hanterade krisen. Det visade sig att ungefär hälften av företagen hade tappat omsättning under pandemin medan den andra hälften hade oförändrad eller till och med något ökad omsättning, beroende på bransch. Utöver lokala åtgärder mot smittspridningen ägnade krisföretagen mycket tid åt att gå igenom sin ekonomi, säkerställa likviditeten, söka nya inkomstkällor, permittera arbetskraft och ansöka om statliga stöd. För de drabbade företagen var minskad efterfrågan det största bekymret, men även störningar i leveranserna av insatsvaror nämndes som ett problem. Inga frågor ställdes specifikt om störningar i de internationella leveranserna. Enkäterna kompletterar därför varandra.

När det gäller de generella effekterna av coronapandemin på handeln med omvärlden vill vi lyfta fram Kommerskollegiums rapporter som använder nya källor för att följa utvecklingen vecka för vecka.³ Statistiken visar att det stora tappet kom i april och maj då handeln föll med 15-25 procent jämfört med samma period 2019. Kommerskollegium (2020) har även analyserat betydelsen av öppna marknaderna för att hantera krisen, exemplifierad med exportrestriktionerna på medicinteknisk utrustning i den första fasen av pandemin när alla länder såg till sina egna intressen istället för att samarbeta för allas bästa. Samma mönster upprepades i slutet av 2020 när vaccinerna började distribueras och det rådde stor knapphet på världsmarknaden.

Internationellt har det skrivits enormt mycket om coronapandemins effekter, men vad vi kan se har det inte gjorts någon enkätundersökning som tar upp samma frågor som vår enkät. En sökning i januari på Google Scholar på "Covid-19 & global value chains" gav hela 3980 träffar. En genomgång av de senaste rapporterna visar att många diskuterar fördelarna och nackdelarna med det globala produktionsättet (globala värdekedjorna) som vuxit fram under de senaste årtiondena. Att det gynnar produktiviteten verkar det inte råda någon debatt om; frågan är snarare om världsekonomin har blivit mer instabil av globaliseringen eller tvärt om mer stabil genom att riskerna kan spridas över många länder. För de som vill borra vidare i den här frågan hänvisar vi till en översikt av Bank of England (2021) och en policydiskussion av OECD-ekonomen Sébastien Miroudot (2020).

Vi inleder rapporten med en genomgång av hur enkäten genomfördes och vilka frågor som ställdes. Avsnitt 3 redovisar svaren på den första urvalsfrågan som sorterar fram vilka företag som använder utländska leverantörer och från vilka länder och regioner. Avsnitt 4 redovisar leveranstörningarna under pandemin och avsnitt 5 vilka åtgärder som vidtagits eller planerats för att minska sårbarheten i framtiden. Avsnitt 6 redovisar företagets syn på vad staten kan göra för att minska företagets sårbarhet för framtida störningar i internationella handelsflöden. Rapporten avrundas i avsnitt 7 med några reflektioner om incitamenten att vidta åtgärder för att minska sårbarheten för framtida störningar i de internationella leveranskedjorna.

---

³ <https://www.kommerskollegium.se/om-handel/corona-import-export/statistik-om-utrikeshandels-utveckling/>

2. Enkäten

Enkäten skickades ut den 3 november 2020 till ett obundet slumpmässigt urval på 8 500 medlemmar i Svenskt Näringslivs företagspanel.⁴ Sista svarsdatum på enkäten var den 20 november. 42,6 procent svarade på enkäten med en bransch- och storlekssammansättning som avspeglar Svenskt Näringslivs medlemskrets och indirekt det svenska näringslivet med undantag av de allra minsta företagen utan anställda. Eftersom vi bara har fått in 171 svar från den senare gruppen (som utgör tre-fjärdedelar av alla företag) har vi exkluderat dessa och tar bara med företag med minst en anställd. Vi har även strukit 10 företag som avlämnat ofullständiga svar samt det enda svarande företaget i avdelningen O av svensk näringsgrensindelning (Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring). Efter gallringen kvarstår 3441 företag i undersökningen, varav 1686 använde sig av utländska leverantörer och därför fick svara på följdfrågorna.

Svaren på enkäten redovisas totalt och fördelat på elva branscher och fyra storleksklasser av företag baserat på antalet anställda. Eftersom urvalsramen för enkätundersökningen är Svenskt Näringsliv företagspanel kan vi inte beräkna några konfidensintervall för hela näringslivet. Inte heller har vi haft möjlighet att göra någon bortfallsundersökning. Resultaten bör därför tolkas med en viss försiktighet.

Antalet svarande i varje grupp redovisas i Tabell 1. Bransch och storlek är hämtade från Svenskt Näringslivs medlemsregister och all data är avidentifierad av sekretesskäl. Frågorna redovisas i Tabell 2. Enkäten använder fasta svarsalternativ. I vissa fall erbjuds även fritextsvar som ett komplement. Sista frågan om statens roll har vi valt att hålla helt öppen för att inte styra svaren. Svaren har istället kategoriserats i efterhand efter olika teman som tog upp i fritextsvaren.

---

⁴ Svenskt Näringslivs företagspanel består av cirka 12 500 medlemsföretag som ställer upp frivilligt för att svara på enkäter i mån av tid (ungefär vart femte medlemsföretag). För att inte överbelasta deltagarna går inte alla enkäter ut till samtliga företag i panelen utan till ett obundet slumpmässigt urval, OSU, med vilket menas att alla enheter har samma sannolikhet att bli dragna.

Tabell 1. Antal svarande på enkäten, totalt och varav företag som använder sig av utländska leverantörer

Bransch och företagsstorlek	Totalt	Med utländska leverantörer
Jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning (A,B)	151	62
mikro (1-9)	109	34
små (10-49)	33	21
medelstora (50-249)	8	6
stora (250+)	1	1
Tillverkning (C)	712	581
mikro (1-9)	135	89
små (10-49)	364	292
medelstora (50-249)	169	157
stora (250+)	44	43
Byggverksamhet (F)	476	122
mikro (1-9)	199	37
små (10-49)	207	56
medelstora (50-249)	60	21
stora (250+)	10	8
Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar (G)	665	457
mikro (1-9)	370	248
små (10-49)	224	162
medelstora (50-249)	61	38
stora (250+)	10	9
Transport och magasinering (H)	254	70
mikro (1-9)	90	18
små (10-49)	111	32
medelstora (50-249)	43	12
stora (250+)	10	8
Hotell- och restaurangverksamhet (I)	272	75
mikro (1-9)	119	24
små (10-49)	126	39
medelstora (50-249)	24	11
stora (250+)	3	1
Information, kommunikation, finans och försäkringsverksamhet (J,K)	89	51
mikro (1-9)	33	20
små (10-49)	34	20
medelstora (50-249)	15	9
stora (250+)	7	2
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (M)	264	127
mikro (1-9)	133	55
små (10-49)	92	47
medelstora (50-249)	33	19
stora (250+)	6	6
Uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster (N)	196	58
mikro (1-9)	71	16
små (10-49)	78	27
medelstora (50-249)	36	12
stora (250+)	11	3
Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster (P,Q)	218	38
mikro (1-9)	92	23
små (10-49)	77	6
medelstora (50-249)	35	6
stora (250+)	14	3
Övriga branscher (D,E,L,R,S)	144	45
mikro (1-9)	83	22
små (10-49)	42	13
medelstora (50-249)	16	8
stora (250+)	3	2

Tabell 2. Enkäten

<p>Fråga 1. Använder ert företag sig av utländska leverantörer av varor/tjänster?</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Ja
2. Nej
3. Vet ej <p>Fråga 2. Från vilka regioner kommer era viktigaste leverantörer? Flera svarsalternativ möjliga</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Sverige
2. EU/EFTA-området (exkl. Sverige)
3. Storbritannien
4. Övriga Europa/Mellanöstern
5. Nordamerika
6. Syd- och Centralamerika
7. Kina
8. Japan
9. Indien
10. Övriga Asien
11. Australien
12. Afrika <p>Fråga 3. Vilka svårigheter med leveranser från utlandet har ert företag upplevt på grund av Covid-19 pandemin? Flera svarsalternativ möjliga</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Har inte upplevt några svårigheter
2. Brist på varor/tjänster
3. Dyrare varor/tjänster
4. Längre leveranstider
5. Sämre kvalitet på varor/tjänster
6. Hinder i rörlighet av personal
7. Andra svårigheter, nämligen (fritext)
8. Vet ej/Ingen uppfattning <p>Fråga 4. Upplever ni fortfarande leveransstörningar från utlandet?</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Nej, problemen var bara tillfälliga
2. Ja, vi har fortsatt vissa problem
3. Ja, vi har fortsatt stora problem
4. Vet ej/Ingen uppfattning <p>Fråga 5. Sedan Covid-19 pandemins utbrott, vilka åtgärder har ert företag vidtagit eller planerar att vidta för att minska sårbarheten för framtida störningar i det internationella handelsflödet av varor/tjänster? Fler svarsalternativ möjliga</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Har inte vidtagit eller planerar att vidta några åtgärder
2. Öka antalet leverantörer
3. Sprida inköpen över flera länder
4. Sprida inköpen till flera leverantörer
5. Lägga en större del av inköpen inom EU/EFTA-området
6. Lägga en större del av inköpen i Sverige
7. Öka ägarandelen i leverantörskedjorna
8. Ta hem utländsk produktion till Sverige
9. Utöka lagerhållningen
10. Annan åtgärd, nämligen (fritext)
11. Vet ej/Ingen uppfattning <p>Fråga 6. Ge gärna exempel på vad ni tycker staten kan göra för att minska företagets sårbarhet för framtida störningar i internationella handelsflöden (fritext)</p>

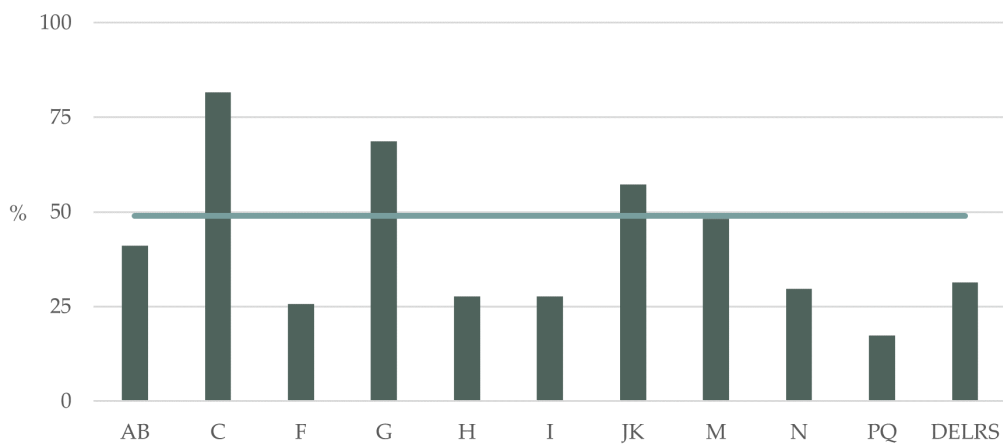
3. Utländska leverantörer

3.1 Bransch och företagsstorlek

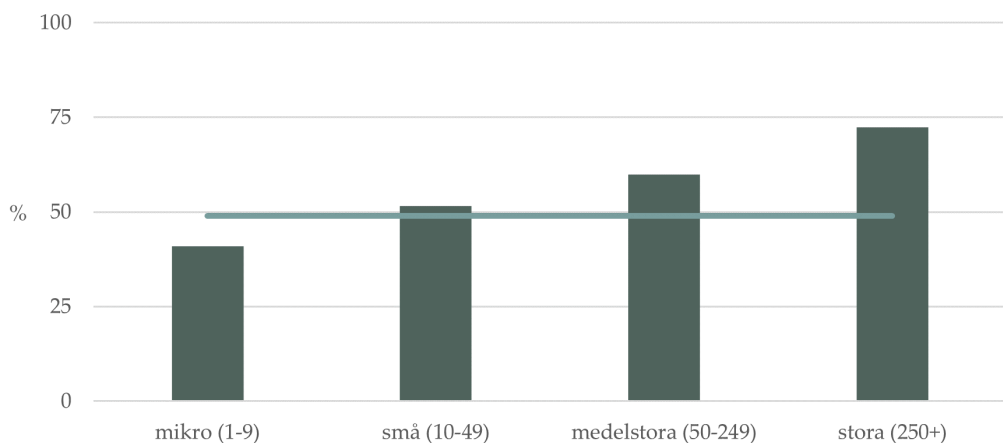
Låt oss börja med att titta på vilka branscher och storleksklasser av företag som använder sig av utländska leverantörer av insatsvaror och tjänster. Andelen per bransch visas i den övre delen av Figur 2 och andelen per storleksklass i den nedre delen. Genomsnittet visas av den heldragna linjen.

Figur 2. Andelen företag som använder sig av utländska leverantörer av varor/tjänster, fördelat över bransch och företagsstorlek

a. Bransch*

b. Storlek

* (AB) Jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning; (C) Tillverkning; (F) Byggverksamhet; (G) Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar; (H) Transport och magasinering; (I) Hotell- och restaurangverksamhet; (JK) Information, kommunikation, finans och försäkringsverksamhet; (M) Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik; (N) Uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtjänster; (PQ) Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster; (DELRS) Övriga branscher.

Tillverkningsindustrin (C) är den mest internationaliserad branschen på inköpsidan och Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster (PQ) den minst internationaliserad. Större företag använder utländska leverantörer i högre grad än mindre företag.

För att se vilken dimension som har störst betydelse gör vi en regressionsanalys som tar hänsyn till korrelationen mellan bransch och företagsstorlek. Regressionerna är gjorda i STATA med Probit-estimatorn som beräknar hur sannolikt det är att ett företag i en viss bransch och storlek anlitar utländska leverantörer.⁵ I den första kolumnen i Tabell 3 ingår bara branschen som förklaringsvariabel, i den andra kolumnen bara storleken, och i den tredje kolumnen båda variablerna. Förklaringsvärdet visas av Pseudo R2-koefficienten i tabellens nedre del. Om vi jämför de olika specifikationerna ser vi branschen har större betydelse än storleken (0,17 jämfört med 0,02) men att båda dimensionerna bidrar till modellens förklaringsvärde (0,18). Koefficienterna i tabellens inre del visar de *marginella effekterna* jämfört med referensbranschen (M) och referensstorlekklassen (småföretag). De senare har valts därför att de ligger närmast medelvärdet för hela näringslivet. Lite slarvigt kan koefficienterna därför tolkas som avvikelser från medelvärdet, även om den strikt korrekta tolkningen är avvikelser från de valda referensgrupperna. Till exempel är sannolikheten att stora företag använder utländska leverantörer 21 procent högre än för småföretagen, efter att hänsyn har tagits till korrelationen mellan bransch och storlek (kolumn 3). Statistiskt signifikanta koefficienter markeras med en asterisk.

Tabell 3. Statistisk analys av vilka företag som använder utländska leverantörer

	(1)	(2)	(3)
Bransch			
Jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning (AB)	-0.06		-0.03
Tillverkning (C)	0.31*		0.28*
Byggverksamhet (F)	-0.20*		-0.21*
Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar (G)	0.18*		0.18*
Transport och magasinering (H)	-0.18*		-0.20*
Hotell- och restaurangverksamhet (I)	-0.18*		-0.18*
Information, kommunikation, finans och försäkringsverksamhet (JK)	0.08		0.05
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (M)	...		...
Uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster (N)	-0.16*		-0.18*
Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster (PQ)	-0.29*		-0.31*
Övriga branscher (DELR)	-0.14*		-0.14*
Storlek			
Mikroföretag (1-9)		-0.11*	-0.07*
Småföretag (10-49)		...	...
Medelstora företag (50-249)		0.08*	0.07*
Stora företag (250+)		0.22*	0.21*
Observationer	3,441	3,441	3,441
Pseudo R2	0.17	0.02	0.18

Not: Sambandet är skattat i STATA med Probit. Tabellen rapporterar de marginella effekterna på sannolikheten beräknat med kommandot *margins, dydx(*)*. Signifikanta estimat på 5%-nivån markeras med en asterisk.

3.2 De största leverantörsregionerna

I enkäten ombads företagen även att lista sina viktigaste leverantörsregioner. Detta ger oss möjlighet att korrelera leveranstörningarna med vilka regioner de handlar med, vilket

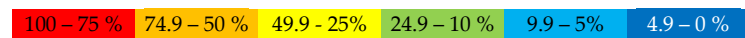
⁵ Företag som använder utländska leverantörer kodas med en etta och företag som inte använder utländska leverantörer eller inte vet om det gör det kodas med en nolla.

vi ska använda oss av senare i rapporten. Svaren visas i Tabell 4. Leverantörsregionerna är sorterade i fallande ordning efter andelen företag som listade regionerna som viktiga.

Tabell 4. Viktigste leverantörsregionerna – totalt och per bransch och företagsstorlek (andel av företagen som använder sig av utländska leverantörer, %).

	EU/ EFTA	SWE	CHN	GBR	NA	ÖE/ ME	ÖAS	IND	JPN	SCA	AUS	AFR
Totalt	85.6	64.9	19.9	16.9	11.9	9.7	6.4	4.6	3.9	1.8	1.2	0.8
Bransch												
Jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning (AB)	88.7	64.5	8.1	4.8	4.8	6.5	1.6	0.0	3.2	0.0	1.6	0.0
Tillverkning (C)	88.5	75.6	25.0	19.6	10.0	10.7	7.2	5.9	5.3	2.1	0.9	0.3
Byggverksamhet (F)	84.4	67.2	7.4	6.6	1.6	8.2	0.8	1.6	1.6	0.0	0.8	0.8
Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar (G)	86.9	56.9	25.4	19.5	11.8	11.2	10.3	5.3	3.7	2.4	1.1	0.9
Transport och magasinering (H)	87.1	67.1	11.4	10.0	5.7	7.1	2.9	2.9	2.9	2.9	1.4	2.9
Hotell- och restaurangverksamhet (I)	81.3	57.3	6.7	8.0	9.3	10.7	2.7	0.0	0.0	4.0	2.7	1.3
Information, kommunikation, finans och försäkringsverksamhet	72.5	58.8	13.7	33.3	39.2	3.9	7.8	7.8	3.9	0.0	0.0	0.0
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (M)	83.5	52.8	15.7	16.5	18.1	7.9	4.7	6.3	3.1	1.6	1.6	2.4
Uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster (N)	72.4	46.6	8.6	17.2	17.2	13.8	1.7	0.0	1.7	0.0	1.7	1.7
Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster (PQ)	76.3	63.2	28.9	10.5	28.9	5.3	2.6	5.3	7.9	2.6	5.3	0.0
Övriga branscher (DELRs)	84.4	77.8	8.9	13.3	20.0	2.2	2.2	4.4	2.2	0.0	0.0	0.0
Storleksklass												
Mikroföretag (1-9)	83.3	57.8	16.6	18.4	12.1	7.3	5.5	2.7	2.9	0.9	1.0	0.5
Småföretag (10-49)	85.3	67.1	19.3	14.1	10.1	10.5	6.7	4.6	4.3	2.5	1.1	1.1
Medelstora företag (50-249)	89.6	70.9	23.1	18.4	16.1	8.4	6.7	6.0	4.3	2.0	1.3	1.0
Stora företag (250+)	89.5	73.3	36.0	24.4	11.6	23.3	9.3	12.8	4.7	2.3	2.3	0.0

Not. EU/EFTA = EU/EFTA-området (exkl. Sverige); SWE = Sverige; CHN = Kina; GBR = Storbritannien; NA = Nordamerika; ÖE/ME = Övriga Europa/Mellanöstern; ÖAS = Övriga Asien (exkl. Kina, Indien och Japan); IND = Indien; JPN = Japan; SCA = Syd- och Centralamerika; AUS = Australien; AFR = Afrika.

Totalt definierades tolv leverantörsregioner i enkäten och i genomsnitt kryssade varje företag i 2,3 regioner. De viktigaste leverantörsregionerna är EU/EFTA-området (85,6%) samt Sverige (64,9%), det vill säga vår regionala hemmamarknad i Europa där den fria rörligheten för varor, tjänster, kapital och personer är garanterad av EU-fördraget. De två första platserna är samma för alla branscher och storleksklasser av företag. Därefter följer Kina (19,9%), Storbritannien (16,9%) och Nordamerika (11,9%) med några undantag. Till exempel är Nordamerika (USA/Kanada) den tredje viktigaste leverantörsregionen för avdelningarna J och K i SNI 2007 (Informations- och kommunikationsverksamhet samt Finans- och försäkringsverksamhet) där Nordamerika har komparativa fördelar. Övriga Europa och Mellanöstern (ÖE/ME) kommer på sjätte plats och är viktiga framförallt för de stora företagen. Indien (IND), Japan (JPN) och Övriga Asien (ÖAS) är ganska viktiga för tillverkningsindustrin och de större företagen. Övriga regioner har en relativt liten betydelse i sammanhanget, även om de kan vara stora för enskilda varor, tjänster och nischade företag som handlar med just dessa regioner.

Antalet viktiga leverantörsregioner per bransch och storleksklass visas i Tabell 5. Genomsnittet är som tidigare nämnts 2,3 regioner per företag, vanligtvis EU/EFTA, Sverige samt någon av Kina (CHN), Storbritannien (GBR) eller Nordamerika (NA).

Tabell 5. Antalet viktiga leverantörsregioner

	Antal
Totalt	2.3
Bransch	
Jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning (AB)	1.9
Tillverkning (C)	2.5
Byggverksamhet (F)	1.8
Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar (G)	2.3
Transport och magasinering (H)	2.0
Hotell- och restaurangverksamhet (I)	1.8
Information, kommunikation, finans och försäkringsverksamhet (JK)	2.4
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (M)	2.1
Uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster (N)	1.8
Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster (PQ)	2.4
Övriga branscher (DELR)	2.1
Storlek	
Mikroföretag (1-9)	2.1
Småföretag (10-49)	2.3
Medelstora företag (50-249)	2.5
Stora företag (250+)	2.9

Sammanfattningsvis använder ungefär hälften av företagen utländska leverantörer av insatsvaror och tjänster, där de viktigaste leverantörsregionerna är EU/EFTA-området, Sverige, Kina, Storbritannien och Nordamerika.

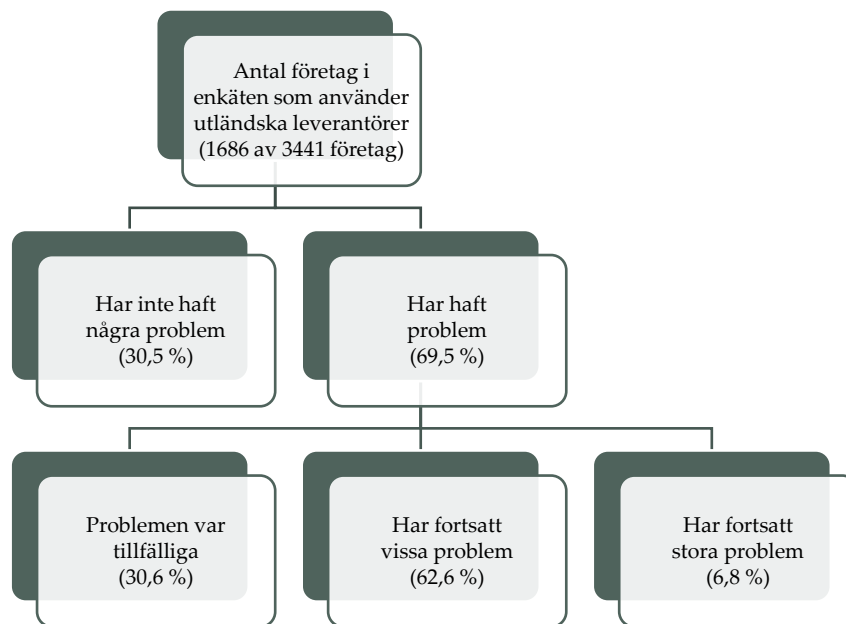

4. Störningar under coronapandemin

4.1 Vilka drabbades?

Vi går nu in på själva coronadelen av enkäten, som enbart besvarades av de företag som använde sig av utländska leverantörer (1686 av 3441 företag). Vi börjar med att titta på hur stor andel av dessa företag som fick sina leveranser störda under coronapandemin (Fråga 3) och om störningarna var tillfälliga eller fortfarande pågick i viss eller stor utsträckning när enkäten genomfördes i november 2020 (Fråga 4).⁶ Helhetsbilden redovisas i Figur 3 och nedbrutet på bransch och företagsstorlek i Figur 4.

Figur 3. Andelen företag som har eller har haft leveranstörningar under coronapandemin

69,5 procent av företagen som använder utländska leverantörer (1171 av 1686 företag) rapporterade någon form av leveranstörning under Coronapandemin. För 30,6 procent av dessa företag var störningarna bara tillfälliga⁷ medan 62,6 procent hade fortsatt vissa problem och 6,8 procent fortsatt stora problem i november när enkäten genomfördes.

Om vi bryter ner data på bransch och företagsstorlek ser vi att leveranstörningarna har slagit lite olika för olika branscher (Figur 4). Störst problem verkar "Övriga branscher" haft som är sammansatt av avdelningar D, E, L, R och S av SNI 2007. Om vi bryter ner gruppen ser vi att det är (R) Kultur, nöje och fritid och (S) Annan serviceverksamhet som avviker uppåt från genomsnittet. En förklaring är att kultur- och sportutbytet med andra länder har pausats under pandemin på grund av reserestriktioner. De branscher som har drabbats minst av leveranstörningar under pandemin är avdelningarna J och K av SNI 2007 (Information, kommunikation, finans- och försäkringsverksamhet), vilket troligen

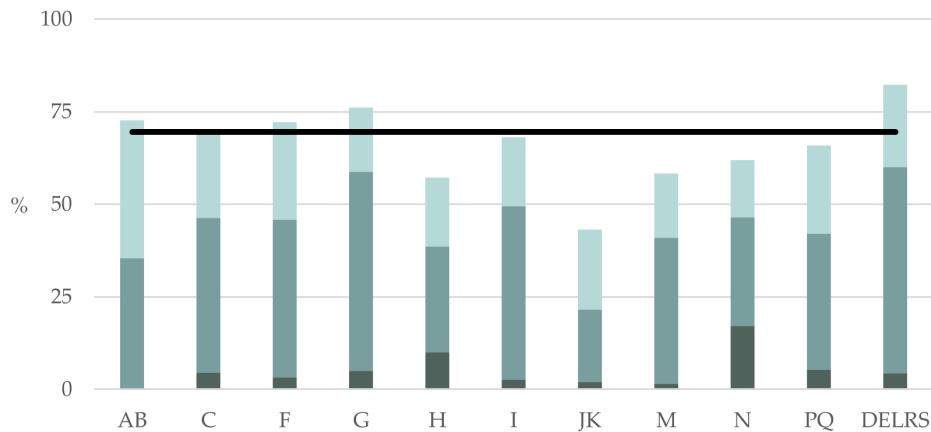
⁶ De cirka 1 procenten av företagen som svarade "Vet ej / Ingen uppfattning" på frågan antas inte ha haft några märkbara leveranstörningar.

⁷ Vi har inte frågat i vilket skede av pandemin som problemen uppstod, men vi förmodar att det framförallt var i början av pandemin när nedstängningarna började.

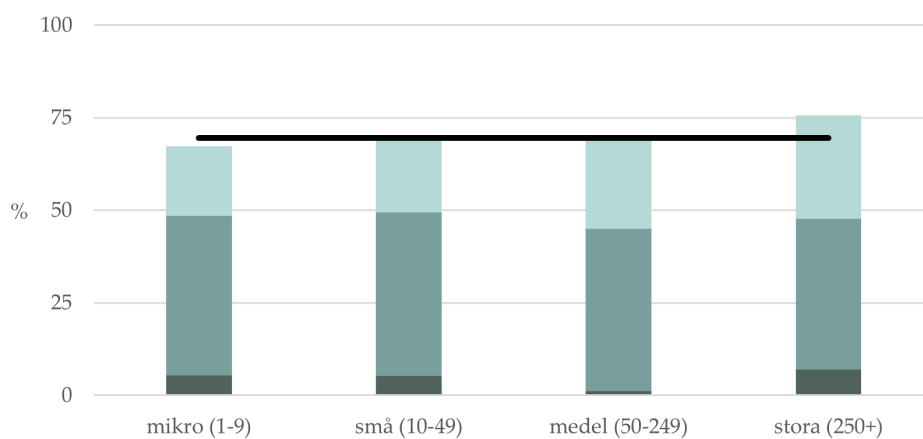
hänger samman med den höga digitaliseringsgraden. För att ta ett hypotetiskt exempel kan IT-tjänster som lagts ut till Indien skötas som vanligt online.

Figur 4. Andelen företag som har eller har haft leveranstörningar under coronapandemin, fördelat över bransch, företagsstorlek och om störningarna var tillfälliga (ljusgrå) eller pågående i viss (grå) eller stor mån (mörkgrå)

a. Bransch*

b. Storlek

* (AB) Jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning; (C) Tillverkning; (F) Bygghverksamhet; (G) Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar; (H) Transport och magasinering; (I) Hotell- och restaurangverksamhet; (JK) Information, kommunikation, finans och försäkringsverksamhet; (M) Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik; (N) Uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtjänster; (PQ) Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster; (DELRS) Övriga branscher.

Färgkodningen av staplarna anger om störningarna var temporära (ljusgrå) eller om det fortfarande pågick i viss (mellangrå) eller stor mån (mörkgrå) när enkäten besvarade i november 2020. Som vi ser har situationen förbättrats för många branscher men det finns fortfarande vissa problem kvar. Det gäller bland annat (N) Uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtjänster där 17,2 procent av företagen rapporterar fortsatt stora problem. Om vi bryter ner avdelningen N på 2-siffrig nivå ser vi att det är resebranschen som fortfarande har stora problem. Detta gäller även transportsektorn (H), vilket tyder på att det är reserestriktionerna som ställer till det. Om vi istället delar upp data efter

företagens storlek finner vi att problemen är ganska jämnt fördelade, eventuellt med en svag tendens att större företag är mer drabbade än mindre.

För att få en klarare bild utför vi en statistisk regressionsanalys av störningarna under coronapandemin (Tabell 6). Utöver bransch och storlek tar vi även med de viktigaste leverantörsmarknaderna i analysen enligt svaren på fråga 2. Den senare variabeln kan motiveras med att två företag i samma bransch och storleksklass kan påverkas olika av pandemin beroende på varifrån de köper sina insatsvaror, vilket i sin tur betyder att det går att minska risken genom att sprida inköpen. Koefficienterna är skattade i relation till tillverkningsindustrin, småföretagen och svenska leverantörer.

Tabell 6. Sannolikheten att drabbas av leveransstörningar under coronapandemin

	(1)	(2)	(3)	(4)
Bransch				
Jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning (AB)	0.03			0.08
Tillverkning (C)				
Byggverksamhet (F)	0.02			0.07
Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar (G)	0.07*			0.08*
Transport och magasinering (H)	-0.12*			-0.07
Hotell- och restaurangverksamhet (I)	-0.02			0.04
Information, kommunikation, finans och försäkringsverks. (JK)	-0.24*			-0.20*
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (M)	-0.11*			-0.07
Uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtj. (N)	-0.07			-0.02
Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster (PQ)	-0.04			-0.01
Övriga branscher (DELR)	0.14			0.19*
Storlek				
Mikroföretag (1-9)		-0.03		-0.04
Småföretag (10-49)				
Medelstora företag (50-249)		0.00		-0.00
Stora företag (250+)		0.06		0.02
Viktigaste leverantörsmarknaderna				
Sverige				
EU/EFTA-området (exkl. Sverige)			0.12*	0.10*
Storbritannien			0.06	0.07*
Övriga Europa/Mellanöstern			0.06	0.05
Nordamerika			-0.02	0.01
Syd- och Centralamerika			-0.18*	-0.19*
Kina			0.19*	0.18*
Japan			0.04	0.04
Indien			0.05	0.06
Övriga Asien			0.06	0.05
Australien			0.08	0.07
Afrika			0.01	0.03
Observationer	1,686	1,686	1,686	1,686
Pseudo R2	0.02	0.00	0.04	0.06

Not: Sambandet är skattat i STATA med Probit. Tabellen rapporterar de marginella effekterna på sannolikheten uträknat med kommandot *margins, dydx(*)*. Signifikanta estimat på 5%-nivån markeras med en stjärna.

Analysen visar att leveransstörningarna under coronapandemin hade mer att göra med varifrån företagen hämtade sina insatsvaror än bransch och företagsstorlek. Storleken har ingen betydelse alls för modellens förklaringsvärde, som vi ser i tabellens nedre rad där Pseudo R2-koefficienterna redovisas.

4.2 Typ av störningar

Vilken typ av störningar drabbade företagen? Data hämtar vi från fråga 3 som definierar fem förspecificerade problemområden och en övrig kategori med öppet svarsalternativ.

Tabell 7. Probleminventering – totalt och per bransch och företagsstorlek (andel av företagen som använder utländska leverantörer som har eller har haft leveransstörningar, %)

	Längre leveranstider	Brist på varor/tjänster	Dyrare varor/tjänster	Rörlighet av personal	Andra svårigheter	Sämlre kvalitet varor/tjänster
Totalt	78.7	52.1	23.1	22.3	5.6	4.5
Bransch						
Jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning (AB)	80.0	40.0	20.0	33.3	2.2	2.2
Tillverkning (C)	82.5	54.6	22.0	21.0	4.4	3.2
Byggverksamhet (F)	76.1	56.8	9.1	31.8	2.3	3.4
Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar (G)	83.0	58.3	26.1	12.9	3.7	5.2
Transport och magasinering (H)	67.5	27.5	30.0	32.5	15.0	2.5
Hotell- och restaurangverksamhet (I)	76.5	43.1	33.3	17.6	9.8	5.9
Information, kommunikation, finans och försäkringsverksamhet	86.4	40.9	13.6	31.8	4.5	0.0
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (M)	67.6	35.1	14.9	51.4	5.4	5.4
Uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster (N)	41.7	41.7	22.2	30.6	19.4	2.8
Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster (PQ)	76.0	64.0	52.0	8.0	28.0	32.0
Övriga branscher (DELR)	70.3	51.4	24.3	21.6	5.4	2.7
Storleksklass						
Mikroföretag (1-9)	78.4	54.3	27.9	14.7	5.3	5.6
Småföretag (10-49)	81.5	49.6	20.7	21.7	5.6	4.6
Medelstora företag (50-249)	75.7	53.8	20.0	32.9	6.2	3.3
Stora företag (250+)	67.7	52.3	21.5	38.5	6.2	1.5

Som vi ser i Tabell 7 är (var) den vanligaste störningen under coronapandemin längre leveranstider (78,7 %), brist på varor/tjänster (52,1 %), dyrare varor/tjänster (23,1 %), hinder för personalens rörlighet (22,3 %), andra svårigheter (5,6 %) och sämre kvalitet på de varor/tjänster som gick att uppbringa (4,5 %). "Andra svårigheter" som togs upp i fritextsvaren var ökad osäkerhet, logistiska och administrativa merkostnader samt nya handelshinder.

Den bransch som tycks ha drabbats av flest problem är Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster (PQ). Nästan två-tredjedelar av företagen har haft svårt att få tag i tillräckliga kvantiteter (64,0 %), hälften har fått betala mer än vanligt (52,0 %) och en tredjedel har fått acceptera lägre kvalitet på varorna (32,0 %). Om vi bryter ner svaren på avdelning P (Utbildning) och avdelning Q (Vård och omsorg; sociala tjänster) i SNI 2007 ser vi att det är avdelning Q som har haft de största problemen. Detta avspeglar läget i början av pandemin när det var brist på allt från respiratorer, munskydd, visir, handsprit och annan medicinteknisk utrustning. Bristsituationen drog upp priserna och kvalitén på det som stod till buds var inte alltid den bästa. Många av de initiala problemen är nu lösta som väl är. I november 2020 var det bara 5,3 procent av de svarande i avdelningarna P och Q som fortfarande hade stora problem med leveranserna medan 36,8 procent hade vissa kvarstående problem.

När det gäller rörlighet av personal tycks det vara Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (M) som drabbats värst av reserestriktionerna. Mer än hälften av företagen har drabbats av reserestriktionerna. Även Jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning (AB) har haft vissa problem med personalförsörjningen från andra länder under coronapandemin, där säsongsarbetare spelar en viktig roll för jordbruket, bärbranschen och skogsindustrin.

5. Åtgärder

5.1 Åtgärder för att minska sårbarheten

Vilka lärdomar har näringslivet dragit av coronapandemin? Analysen bygger på fråga 5 i enkäten som ställdes till alla företag som använder sig av utländska leverantörer:

”Sedan Covid-19 pandemins utbrott, vilka åtgärder har ert företag vidtagit eller planerar att vidta för att minska sårbarheten för framtida störningar i det internationella handelsflödet av varor/tjänster? Flera svarsalternativ möjliga.”

1. Har inte vidtagit eller planerar att vidta några åtgärder
2. Öka antalet leverantörer
3. Sprida inköpen över flera länder
4. Sprida inköpen till flera leverantörer
5. Lägga en större del av inköpen inom EU/EFTA-området
6. Lägga en större del av inköpen i Sverige
7. Öka ägarandelen i leverantörskedjorna
8. Ta hem utländsk produktion till Sverige
9. Utöka lagerhållningen
10. Annan åtgärd, nämligen (fritext)
11. Vet ej/Ingen uppfattning

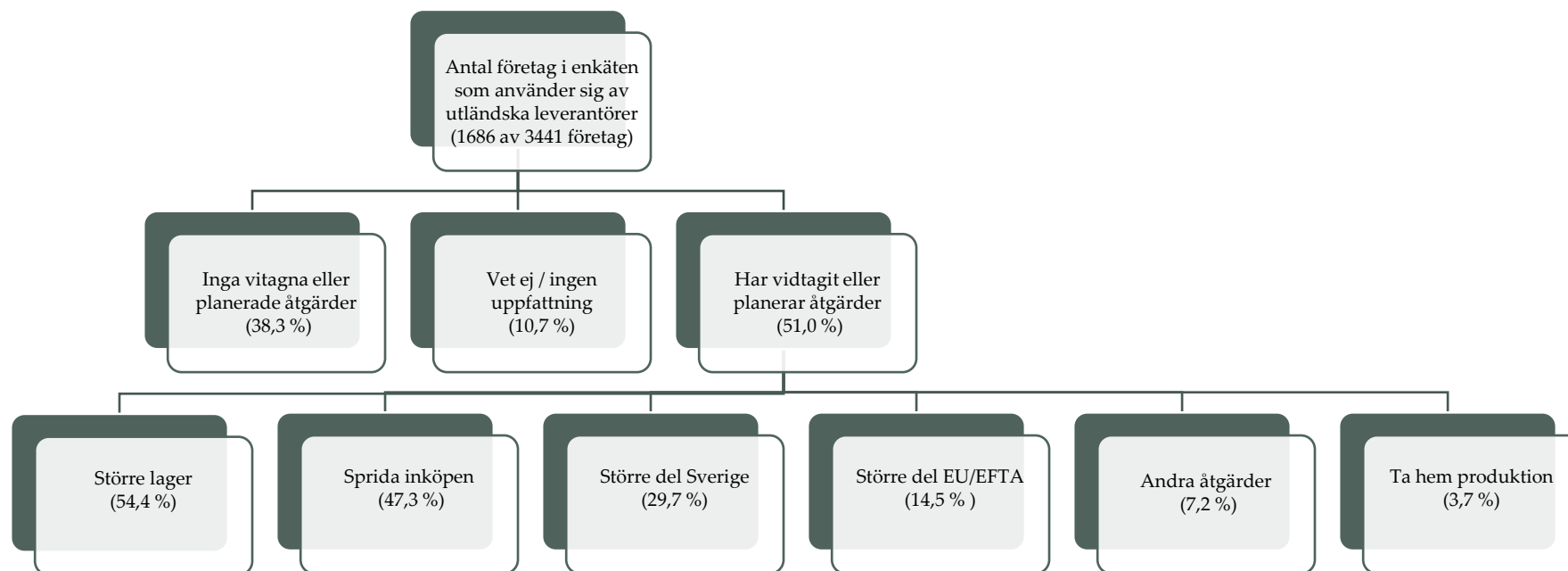
Det första alternativet är att inte vidta några åtgärder, vilket är rationellt om kostnaderna överstiger de uppskattade vinsterna. Alternativ 2-4 är olika varianter av den klassiska strategin att inte lägga alla ägg i samma korg, vilket bland annat används av Sverige och EU vid inköpen av vaccin för att inte stå utan om någon leverantör fallerar. Vi slår ihop de tre varianterna i en gemensam kategori att sprida inköpen. Alternativ 5 och 6 är att göra tvärt om och koncentrera inköpen till Sverige och EU/EFTA-området. Även denna strategi kan vara rationell om Sverige/EU/EFTA utsätts för färre chocker än andra länder eller för att den politiska risken för att handeln inskränks är mindre än i handeln med andra regioner där handeln inte åtnjuter samma legala skydd.⁸ Alternativ 7 är att ta en större ägarandel i leveranskedjan för att säkra tillgången om en bristsituation uppstår. Endast ett fåtal företag kryssade för detta svarsalternativ och vi slår därför samman den med alternativ 10 (Andra åtgärder, nämligen ...) där många fritextsvar handlade om att öka samarbetet med leverantörerna (inte ägandet). Alternativ 8 är att ta hem produktion till Sverige, en strategi som främst är tillgänglig för multinationella företag. Alternativ 9 är att hålla större lager för att överbrygga tillfälliga störningar i leveranserna, vilket var en vanlig strategi innan just-in-time filosofin slog igenom i näringslivet på 1970-talet. Det sista svarsalternativet är ”Vet ej / Ingen uppfattning”, vilket vi tolkar som osäkerhet om man ska vidta några åtgärder och i så fall vilka.

En översikt av svaren presenteras i Figur 5 och detaljerna i Tabell 8.

---

⁸ Den fria rörligheten för varor, tjänster, kapital och personer är en grundläggande rättighet i EU-fördraget som bara i undantagsfall kan inskränkas. En av undantagsgrunderna är att skydda människors hälsa och liv, vilket kan vara tillämpligt under en pandemi om åtgärderna är ändamålsenliga och proportionella mot faran.

Figur 5. Andelen företag som vidtagit eller planerar att vidta åtgärder för att minska sårbarheten för framtida störningar i det internationella handelsflödet av varor/tjänster

* Kategorin "andra åtgärder" inkluderar att öka ägarandelen i leveranskedjorna samt andra åtgärderna som togs upp i fritextsvaren, bland annat att öka samarbetet med leverantörerna och att ha en bättre framförhållning i inköpen. Notera att andelarna i den nedre raden avser de 51,0% av företagen som har vidtagit eller planerat åtgärder. Procentsatserna i den nedre raden summer inte till hundra eftersom fler åtgärder kan vidtas av samma företag, till exempel att öka lagerhållningen samtidigt som inköpen sprids över fler leverantörer och länder.

Som vi ser i Figur 5 har 51 procent av företagen vidtagit eller planerat åtgärder för att minska riskerna för leveransstörningar i framtiden. Om vi bryter ner åtgärderna finner vi att 54,4 procent av de företag som har vidtagit eller planerat åtgärder har valt ökad lagerhållning; 47,3 procent att sprida inköpen över fler länder och leverantörer; 29,7 procent att lägga en större del av inköpen i Sverige; 14,5 procent att lägga en större del av inköpen inom EU/EFTA; 3,7 procent att ta hem utländsk produktion till Sverige; och 7,2 procent "andra åtgärder", inklusive att öka ägandet eller samarbetet med leverantörerna.

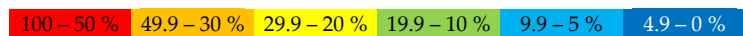
Den vanligaste åtgärden (efter att inte göra något alls) är sålunda att hålla något större lager än tidigare för att överbrygga temporära störningar i leveranserna, vilket är en återgång till den ordning som rådde innan just-in-time filosofin slog igenom. Detta kommer att medföra vissa merkostnader, men många företag är uppenbarligen villiga att ta dessa för att skapa en buffert i produktionssystemet. Även de andra strategierna är förknippade med vissa merkostnader. Att sprida inköpen över fler leverantörer och länder ger sannolikt något högre styckkostnader eftersom volymrabatterna sannolikt faller. Likaså kan kostnaderna komma att öka något om en större del av inköpen läggs i Sverige eller EU/EFTA-området jämfört med Kina och andra länder med lägre kostnader.

Skillnaderna mellan olika branscher och storleksklasser av företag visas i Tabell 8. Andelen proaktiva företag är högst inom tillverkningsindustrin där 63,5 procent av företagen har vidtagit eller planerat någon form av åtgärd, där de vanligaste åtgärderna är ökad lagerhållning och att sprida inköpen över fler leverantörer och länder för att minska riskerna. Näst högst andelen proaktiva företag finner vi i branschen utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster (PQ) där störningarna under pandemins första skede var omfattande med brist både på varor, högre priser och i vissa fall sämre kvalitet. Den minst proaktiva branschen enligt enkäten är information, kommunikation, finans och försäkringsverksamhet (JK), vilket också är den bransch som har drabbats minst av pandemin tack vara att affärerna i stor utsträckning kan hanteras digitalt. Det verkar sålunda finnas ett samband mellan hur hårt ett företag har drabbats och vilka åtgärder man vidtar, ett samband vi ska titta närmare på senare. Det verkar också finnas ett samband med företagsstorleken där större företag är mer proaktiva än mindre.

Sammanfattningsvis: att hålla större lager, sprida inköpen och öka andelen inköp i Sverige och EU/EFTA-området är de vanligaste åtgärderna för att minska sårbarheten. Bara en liten minoritet planerar att flytta hem produktion från utlandet till Sverige för att öka leveranssäkerheten.

Tabell 8. Åtgärdsinventering – totalt och per bransch och företagsstorlek (andel av företagen som använder utländska leverantörer, respektive andelen av företagen som har vidtagit eller planerat någon åtgärd, %)

	Inga åtgärder	Vet ej/ ingen up.	Åtgärder	Större lager	Sprida inköpen	Större del Sverige	Större del EU/EFTA	Andra åtgärder	Ta hem produktion
Totalt	38.3	10.7	51.0	54.4	47.3	29.7	14.5	7.2	3.7
Bransch									
Jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning (AB)	46.8	14.5	38.7	66.7	41.7	12.5	12.5	8.3	8.3
Tillverkning (C)	30.8	5.7	63.5	61.5	52.0	28.2	14.1	4.6	4.9
Byggverksamhet (F)	44.3	12.3	43.4	47.2	45.3	41.5	13.2	9.4	3.8
Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar (G)	39.4	9.2	51.4	54.0	40.4	25.1	16.2	8.1	2.6
Transport och magasinering (H)	47.1	22.9	30.0	42.9	42.9	38.1	0.0	19.0	0.0
Hotell- och restaurangverksamhet (I)	48.0	18.7	33.3	32.0	44.0	52.0	12.0	4.0	0.0
Information, kommunikation, finans och försäkringsverks.	56.9	13.7	29.4	20.0	46.7	46.7	26.7	13.3	0.0
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (M)	44.1	14.2	41.7	39.6	52.8	34.0	22.6	9.4	1.9
Uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtj. (N)	32.8	31.0	36.2	33.3	38.1	33.3	14.3	9.5	9.5
Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster (PQ)	28.9	10.5	60.5	60.9	52.2	26.1	4.3	13.0	0.0
Övriga branscher (DELRS)	44.4	8.9	46.7	52.4	52.4	38.1	9.5	9.5	4.8
Storleksklass									
Mikroföretag (1-9)	46.4	12.8	40.8	49.4	42.3	25.9	15.1	11.3	2.1
Småföretag (10-49)	36.9	9.0	54.1	55.3	49.6	34.1	14.5	4.7	4.4
Medelstora företag (50-249)	29.1	8.7	62.2	59.1	48.4	25.8	12.4	6.5	4.8
Stora företag (250+)	26.7	17.4	55.8	54.2	50.0	27.1	20.8	10.4	2.1

5.2 Sambandet mellan störning och åtgärd

Hur hänger åtgärderna ihop med hur företagen har drabbats under coronapandemin? Vi ska studera den frågan genom att skatta sannolikheten för att vidta någon form av åtgärd för att minska sårbarheten (Tabell 9). Utöver bransch och storleksklass tar vi även med om företagen har haft leveransstörningar under pandemin (fråga 3) och om problemen var tillfälliga eller fortfarande pågående då enkäten genomfördes i november (fråga 4). Koefficienterna är skattade i relation till handeln (G), småföretag och företag som inte upplevt några leveransstörningar.

Tabell 9. Sannolikheten för att vidta åtgärder för att minska sårbarheten

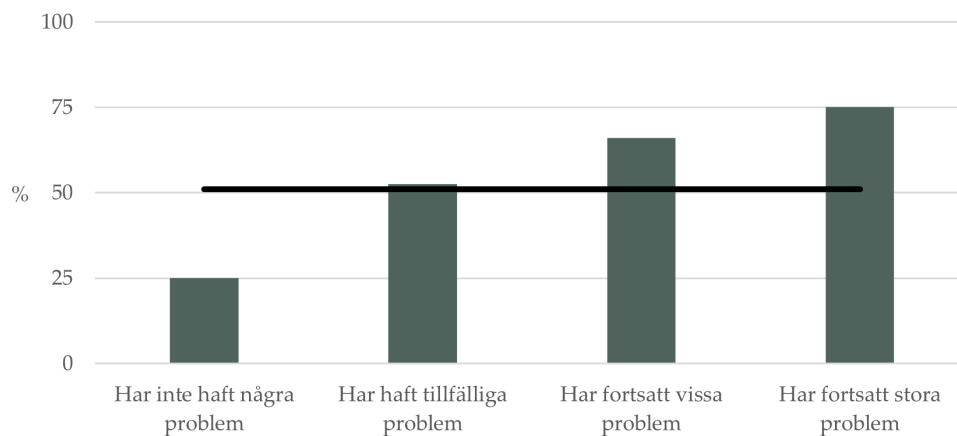
	(1)	(2)	(3)	(4)
Bransch				
Jordbruk, skogsbruk, fiske och mineralutvinning (AB)	-0.12			-0.07
Tillverkning (C)	0.12*			0.10*
Byggverksamhet (F)	-0.08			-0.08
Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar (G)	...			...
Transport och magasinering (H)	-0.21*			-0.18*
Hotell- och restaurangverksamhet (I)	-0.18*			-0.17*
Information, kommunikation, finans och försäkringsverks. (JK)	-0.22*			-0.11
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (M)	-0.09			-0.04
Uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtj. (N)	-0.15*			-0.16*
Utbildning, vård, omsorg och sociala tjänster (PQ)	0.09			0.13
Övriga branscher (DELR)	-0.05			-0.07
Storlek				
Mikroföretag (1-9)		-0.13*		-0.10*
Småföretag (10-49)		...		...
Medelstora företag (50-249)		0.08*		0.08*
Stora företag (250+)		0.02		-0.01
Problem under Coronapandemin				
Har inte upplevt några svårigheter			...	...
Har bara haft tillfälliga problem			0.26*	0.24*
Har fortfarande vissa problem			0.39*	0.37*
Har fortfarande stora problem			0.48*	0.50*
Observationer	1,686	1,686	1,686	1,686
Pseudo R2	0.04	0.02	0.10	0.15

Not: Sambandet är skattat i STATA med Probit. Tabellen rapporterar de marginella effekterna på sannolikheten uträknat med kommandot *margins, dydx(*)*. Signifikanta estimat på 5%-nivån markeras med en stjärna.

Om vi tittar på Pseudo R2-koefficienterna i Tabell 9 ser vi att den viktigaste faktorn för att vidta åtgärder för att minska sårbarheten är hur hårt/varaktigt företaget drabbades av störningar under coronapandemin. Det finns även skillnader mellan olika branscher och storleksklasser av företag, men dessa är av sekundär betydelse.

Om vi gör en prediktion på basis av de skattade koefficienterna i kolumn 4 finner vi att sannolikheten för att vidta en åtgärd är 25,1 procent för företag som inte har drabbats av några störningar under coronapandemin; 52,5 procent för de som drabbades av tillfälliga störningar; 66,0 procent för gruppen som fortfarande har vissa problem; och 75,1 procent för gruppen som fortfarande har stora problem. Det skattade sambandet visas i Figur 6. Den heldragna linjen är den genomsnittliga sannolikheten att vidta en åtgärd för att minska sårbarheten (51,0 procent).

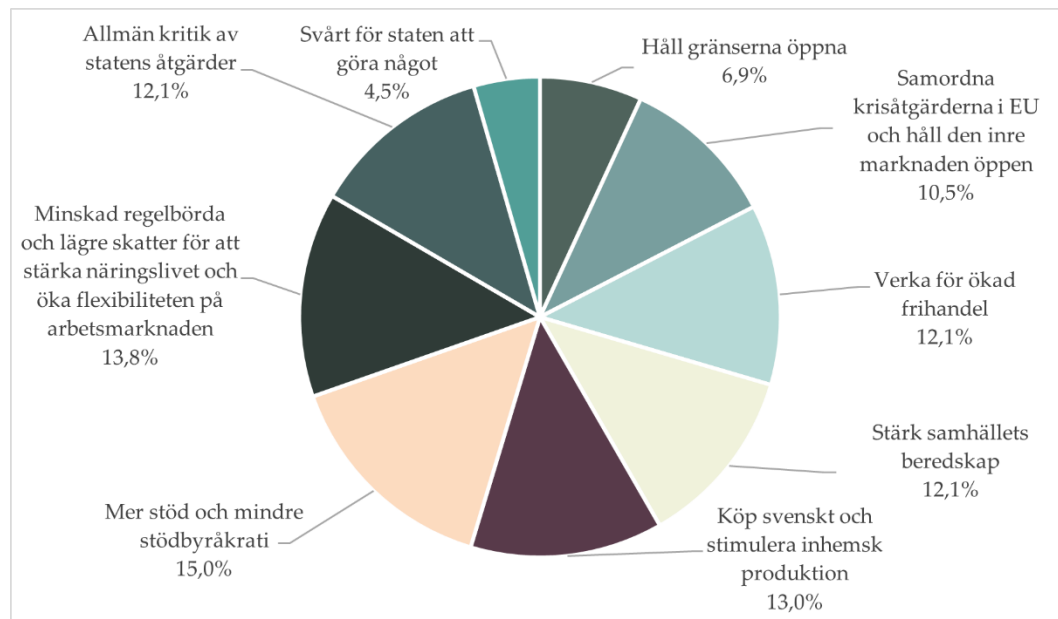
Figur 6. Sambandet mellan hur hårt/varaktigt ett företag drabbades av störningar under coronapandemin och sannolikheten för att vidta åtgärder för att minska sårbarheten

6. Statens roll

I en avslutande fråga erbjöds företagen att ge sin syn på vad staten kan göra för att minska företagets sårbarhet för framtida störningar i internationella handelsflöden. I detta fall erbjöds inga färdiga svarsalternativ och bara 247 företag gav ett kort fritextsvar, vilka har grupperats i nio kategorier som redovisas i Figur 7.

Figur 7. Vad staten kan göra för att minska företagets sårbarhet (andel av fritextsvaren, %)

De tre första grupperna menade att statens viktigaste roll är att hålla marknaderna öppna och att främja frihandel. Dessutom efterfrågas en större samordning av krisåtgärderna inom EU och att den inre marknaden hålls öppen. Den fjärde gruppen betonade vikten av ökad krisberedskap. En femte grupp ansåg att staten ska köpa svenskt och uppmuntra inhemsk produktion. En sjätte grupp betonade vikten av mer stöd i kristider och att dessa omgärdas av mindre byråkrati och betalas ut snabbare. En sjunde grupp ansåg att staten ska fokusera på långsiktiga åtgärder för att stärka näringslivet och för att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden. Därigenom skulle behovet av krisåtgärder minska. En åttonde grupp uttryckte allmän frustration över hur krisen har hanterats, medan den sista gruppen menade att staten inte kan göra så mycket åt riskerna i den internationella handeln.

Hur stor andel av svaren som föll inom varje kategori är noterad i cirkeldiagrammet. Men eftersom bara 15 procent svarade går det inte att fastställa att andelarna är representativa för näringslivet i stort. Däremot kan svaren vara en utgångspunkt för diskussionerna om statens roll och prioriteringar.

7. Reflektioner

Det kanske mest slående resultatet i enkätundersökning är sambandet mellan kris och åtgärd. Bland de värst drabbade företagen av coronapandemin har tre fjärdedelar vidtagit eller planerat åtgärder för att minska sårbarheten, jämfört med en fjärdedel för företagen som inte har drabbats av några problem under pandemin.

Om skillnaden avspeglar att de senare var bättre rustade för en kris (till exempel genom större lagerhållning eller kontrakt med alternativa leverantörer) är allt gott och väl. Men om det bara är en fråga om "tur" är det värre ställt eftersom två kriser aldrig är helt lika. Att inte ha drabbats denna gång är ingen garanti för att inte drabbas nästa gång.

Samtidigt måste kostnaderna vägas mot fördelarna. Att minska sårbarheten genom att till exempel öka lagerhållningen eller sprida inköpen över fler leverantörer kommer att kosta en del. Om "försäkringen" är värd priset är en avvägning för varje företag.

Detta leder oss till en sista punkt om statens roll, och då särskilt rollen som implicit "försäkringsbolag" om krisen kommer. Hitintills har över hundra miljarder kronor betalats ut i olika stödåtgärder (Tillväxtanalys, 2020), och något alternativ är svårt att se under rådande omständigheter för att undvika att livskraftiga företag går omkull och arbetslösheten skjuter i höjden. Samtidigt kan stödåtgärderna skapa problem på lång sikt om de gör företagen mindre benägna att se om sitt eget hus.

Och det är just den här typen av avvägningar som behöver diskuteras inför framtiden. För coronapandemin är vare sig den första eller sista krisen.

Referenslista

Bank of England (2021). "Global value chains, volatility and safe openness: is trade a double-edged sword?", Financial Stability Paper No. 46, January 2021.

Fasth, Jonas och Viktor Elliot (2020). "Krisantering i SMEs – en studie av Svenska SMEs hantering av covid-19 situationen", *Matrix rapport 2020:02*, Göteborg.

Kommerskollegium (2020). "Improving economic resilience through trade – Should we rely on our own supply?", September.

Miroudot, Sébastien (2020). "Reshaping the policy debate on the implications of COVID-19 for global supply chains", *Journal of International Business Policy*, volume 3, 430-442.

Tillväxtanalys (2020). "Styrmedelsmix i pandemin", Dnr: 2020/180, Östersund.

Tillväxtanalys har regeringens uppdrag att analysera och utvärdera statens insatser för att stärka Sveriges tillväxt och näringslivsutveckling. Genom vår kunskap bidrar vi till att effektivisera, ompröva och utveckla politiken

I vårt arbete fokuserar vi på avgörande frågor för tillväxten i en öppen och kunskapsbaserad ekonomi som Sverige. Våra analyser och utvärderingar baserar sig på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Sakkunniga medarbetare, unika databaser och utvecklade samarbeten på nationell och internationell nivå är viktiga tillgångar i vårt arbete. För att göra våra kunskapsunderlag relevanta och använda för vi en kontinuerlig dialog med dem som berörs.

Tillväxtanalys finns i Östersund (huvudkontor) och Stockholm.

Den kunskap vi tar fram tillgängliggör vi på www.tillvaxtanalys.se. Anmäl dig gärna till vårt nyhetsbrev för att hålla dig uppdaterad om våra pågående och planerade analys- och utvärderingsprojekt. Du kan även följa oss på LinkedIn.

Tillväxtanalys
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon: 010-447 44 00
E-post: info@tillvaxtanalys.se
Webb: www.tillvaxtanalys.se